

ҮЛЭЛЭЭБИТ ТЭРИЛТЭБИТИН ИСТИГНИК САНЫЫБЫТ

МПКМК төрөлсөнөө 30 сыйын көрсө

1985 сый, алтынны 14 күнүгө ССКП КК уюм ССРС министрлерин Сыйытын 114 №-дөх «Агропромшленнай комиссесы салыиыны тунсарылыга» уураактары толорууга олбуран, Саха АССР Агропромшленнай Комитетин 1986 сый, олуну 10 күнүгө 50 №-дөх бириселитин уюм республика агропромышленнай тэрилтэрини болумуочуйлаах бөрстэбингэлэрини мушыадын 1986 сый, олуну 17 күнүгө уураактары, «Якутсельстройтрехи уюм «Якутмехсовхозстрой» холбохуу холбоонор, «Якутагропромстрой» кооперативнай-государственной холбохуу тэрилтэбитэ.

Ити уураактары олбуран, Чураччыга иван тэрилтэ холбоонор, 1986 с. Чураччылаагы «Халһайыстыбалар иван ардыларлар көһө сылдар, тутар-танар механизированнай юкони» дин аптаах тэрилтэ тэрилтэбитэ. Манна кезилевикириин Николай Осипович Пахомов, Иннокентий Семенович Артемьев, Николай Николаевич Коркин үлэстэбитэ. Кылабынай иванкритин 1994 сыйга дери, 1986 сый, олуну 17 күнүгө 14-К бириселитин аманат, иван үлэстэбитим.

1994 сыйтан «Государственной тэрилтэри приватизациялааһын» тулуан сокуонун олбуран, Чураччылаагы МПКМК - «Чураччыагрострой» аһаҕас акционернай тэрилтэ дин уларгытылан тэрилтэбитэ. Директорлорин иван сылдарга Иван Ильич Попов, Константин Константинович Павлов акционерларын быйбарданан үлэстэбитим. МПКМК кылаас кэмтэ да буоллар, улууска элбэх тутууну ылан, улахан базаны тэрини үлэстэн-хамсаан аастыла. Тэрилтэ, өнчүлөрү, улууска республикага юкони билер үлэстэбитэ, бу тэрилтэтин элбэх үлэни дин күрөсүн аһылыан, күн бүгүн республиканын норуотун халһайыстыбалын араас салааларыгар айымнылаахтык үлэни сылдарлар.

1986 с. иван тэрилтэ холбохуоттан, Чураччылаагы МПКМК тун сиринэр биер улахан үрдүк көрдүрүлэстэх тэрилтэ бу булуһа улаагыла. Диринтэ 50 мөстөтөх оҕо саада, Уун-Куэһэ 4 квартиралаах олорор дьэ, Мындааһайга арбыл машырылаан иван квартиралаах олорор дьэ, Мындааһайга суулаага 2,5 тонна килеби олорор кыамаалаах бөлүкүтэ, Чураччыга иван 12-лин квартиралаах панелыгы таштылыгы олорор дьэ, МПКМК үлэстэбитэ 4 квартиралаах олорор дьэ сиринтэн үлэстэбитэ.

Бу сый Мындааһайга гараж, Болтоноро 200 мөстөтөх хогон, Хадаарта 8 квартиралаах олорор дьэ, илэрин соот-оскуола 102 мөстөтөх уосай дьэ, Чураччыга аягостанна тутууларыгар үлэ салган быйбыта. Күлүкүтэ 120 мөстөтөх оскуола, Чураччыга 784 мөстөтөх таас оскуола, иван 12-лин квартиралаах, биер 4 квартиралаах олорор дьэ тутуулары саҕаламмылар. Бу сыйтан иван тэрилтэ өйөрүн-саваларын холбоон, сүрүн специалистарын булуһу тутуу бириселитин сөрүтүтэ, үлэ-хамнас эрдэ-дэси саҕаламмыла. Бу ивантэ сыйларга

холбоһо иван иван тэрилтэ сыла, уосай, 2000-2200 тый, сөк тутар-танар үлэри ылан кэлбит буолуохтарына, холбостуг сылдарыгар тутанып, 3186 тый, сөк тутар-танар үлэни олорбуттара, аһылык элбэс, үлэни-хамнаһы, күһү-кыагы холбоһун туһалаага көстөн кэлбитэ.

1987 с. сиринтэбитэ объект тутуулары салгы ылыларын таһыан, 10 сана объекта тутуу үлэстэ саҕаламмыла. Мугулайга МРПБ (массыланалары өрөмүөнүлөр техникасы бей), Хадаарта, Мындааһайга оҕо садтарын тутуула, Халһайаха улахан квартиралаах холуолуу, Мындааһайга иван 2-лин квартиралаах олорор дьэ, Чураччыга үс 12-лин квартиралаах олорор дьэ, тэрилтэ 27 мөстөтөх уосай дьэ, оскуола-интернатка иван 54-түү мөстөтөх уосай дьэ тутуулары саҕаламмылар. Үлэ кэмтэ лапта улаагыла, тутуу тэрилтэбитэ.

1988 с. 392 мөстөтөх Дирин агрооскуола тутуула саҕаламмыла. Манна таһыан, Чураччыга механизированнай сүөһүнү олорор туун, Уун-Куэһэ 2-лин квартиралаах бис олорор дьэ, Чураччы арҕаа быйлар таас квартиралаах холуолуу, 50 мөстөтөх оҕо саада, 12 квартиралаах олорор дьэ тутуулары уюм үлэнир базаны бөрүтүтүтэ иван далаһынаах үлэстэ саҕаламмылар.

Тэрилтэ салааларга мадды үлэни дин үлэнир-олорор усулуобуйаны тунсарга элбэх үлэни ыларга. Оңоһоһу политика да онук буолара.

Тэрилтэ салгытын, профкомун туруорууунан, 1987 с. аһынны 17 күнүгэ Райсыйтэ 282 №-дөх уураага тахсыбыта. Ошон 70 мөстөтөх ведомственной дьаһыла-саад аһылыла көрүлүбүтэ. Сыйыксийитин Валентина Николаевна Иуликова аһымыла. Күнү сүрүн-көтөн 1988 сый, алтынны 18 күнүгэ арҕаа бейза уруука «Сельстрой» холпуоратын реконструкциялаан, 3 бөлүкөтөх «Түлүкөһө» дин ааганы, уһууан үлэни саҕаламмыла.

Манна таһыан, Чураччы иван арҕаа элэригэр тэрилтэ бейтэ быйарыкпаан, тун сирин үлэстэбитин профкомун рескомун кытылаас үлэстэбитин улахан кулпурунай-спортнай комплексы үлэстэбитэ. Манна тэрилтэ дөр кескиттэх специалистна Д.П.Захаров көрүлэтинин, иван эскитэринин оңолулуубут трениннарга ыччг ободун дьаракнаар буолула. Комплекс иван уочурга арҕаа тутуу Кулпурунай иван дин ааганыла. Бу комплексы тутууга салгыны таһыан, профкомун кескиттэ көккөх кытылыны ылыла. Профком босхоломму бөрстэстэ Николай Афанасьевич Аржанов элбэх сүрүбүтэ-көпүтэ. Тэрилтэ кылабынай иванкрит Иван Ильич Попов уюм иванкрит, Саха республиканын мас тарлаһыла спорт маастара Николай Николаевич Попов көрүлэтинин, Чураччылаагы «Агропромстрой» бириниһэр аһаҕас республикага турун ылаалар буолула.

Бу объект тастарыгар Чураччы арҕаа элэригэр олорор ылар сүлөрү үлэстэбитэ бейтэ күһүлөк, үлэни

иначынай оскуола тутуула, бу элэ олорор ылар максаларга улакан элэ. Салаа, партиянай тэрилтэ, профком элбэх сүлэтин иванкрит, тутуу үлэни бэлэстэрини, үлэни сылдар тутуу үлэстэрин профсоюзнай ырыларын элэригэ профкомун тутуула дин быйлары ылыларга. Профкомун дьэти быйарыкпаан тутууга саҕаламмыла. Кэли, ол дьэ сиринтэ, улуулаагы пивааһага бөрүлүбүтэ.

Чураччы хоту өтүгэр киринчэни, бетон блоктары олорор сылдар, сиринтэ-иначынай установка бейр буолуула, кескиттэ аһаҕас сыйыны фермла, иван үлэстэбитэ иван иван квартиралаах олорор дьэ тутуу үлэстэбитэ. Молдавия, Украина, Монголия курдук ыраак дойдолартан сезонунан үлэстэ тутуу бириселитин адалан үлэстэбитэ. Мулуун, ити сылдарга үлэни аһаан 300-тэн тахса сылдарыла.

Кэли сылдарга үлэстэтин мөһөк, тутуу үлэстэ улакан ыччг аһаҕа, быйарыта. 1994 с. 784 мөстөтөх Чураччы орто оскуола үлэстэ киринтэбитэ, 1995 с. Диринтэ 392 мөстөтөх оскуола тутулуубула. Манна үлэ-харыны булууга улуу баспы баһылы Иван Степанович Сиднев бочумулаах комун олорбула. 1996-2000 сс. Чураччыга иван 12-лин квартиралаах олорор дьэ, Халһайга 264 мөстөтөх оскуола тутуулары түмүктэмитэ. Чураччыга улуулаагы баһылы сыйылар туруорулуубула.

2001 сыйтан «Чураччыагрострой» тэрилтэ элэни холбох сөһүтэ «Чураччыстрой» ХЭТ тэрилтэбитэ. Бу тэрилтэни араас сылдарга Армит Афанасьевич Иванов, Петр Петрович Захаров, Иван Михайлович Эверстов сыйыларга.

Бу сылдарга тэрилтэ улуу кини баһылытын, «Мена-Туора-Куэһэ» уу ситимин, Толой-Дирин оскуолатын, Чураччыга 80 мөстөтөх оҕо саады, Чураччыга Пензеннай фонд тэрилтэтин дьэти, «Сапа олох» халһай редвэитэ дьэти тутуулары сүбэстэтич дуоһуурун үлэстэбит, элбэх объектарга халһайыстыбай өрөмүөнүн баһылы улуу киниһэр Чураччы төбөтүн дьаһалтын дьэти, «Кыаһы скверин» тутуула. Одулуун дьэти тутуулар элэ сыйылар түлэстэбитэ, иван кендэи тутуу сиринтэбитэ.

Ити сылдарга тэрилтэбитэ РСФСР үлэстэ тутаныла, болуунуук Иван Егоревич Попов, Саха АССР үлэстэ тутаныла болуунуук ыччг кескиттэ, Үлэстэ килебин иван урдан кавалера Николай Николаевич Никитов, республикага аһыры быйары Дьэти Дьэтиренин Адамов, иван кытылы, «Бочуот аһа» урдан кавалера Иннокентий Семенович Артемьев үлэстэн-хамсаан аастылар.

Ити сылдарга таһарылаахтык үлэстэбитэ: бириселитэр Антон Николаевич Иванов, СР үлэстэ тутаныла Михаил Михайлович Смирнов, Саха сирин бочуоттаах тутанылар Василий Васильевич Борисов, Иван Иванович Софронов, Егор Николаевич Черашин, Үлэ Кыһыл Знамята урдан кавалера, суннар

Салаа Петрович Сергеев, республика чемпион суннар, СР транспорта бочуоттаах үлэни Александр Ванифатьевич Местников, Саха Республиканын транспорта үлэстэ үлэни, суннар Митрофан Константинович Иустинов, ППО иванкрит Саха сирин бочуоттаах тутаныла Антонина Николаевна Гурьева, үлэ бэлэстэ, «Гражданской килеби» бэйэ халһайыла Олор Егоревич Попов онтон да үлэ үлэни үлэни дьэти дьэтирүт.

Билэни тэрилтэбитэтин бүтүн республикага норуот халһайыстыбалар таһарылаахтык үлэни сылдар дьэтирүт ортолоругар аагатылаах сөһ СР үлэстэ тутанылар буолуу Россия бочуоттаах тутанылын Николай Николаевич Коркина, Россия бочуоттаах тутанылын Иван Ильич Попов, Семен Егоревич Софронов, СР норуотун халһайыстыбалын үлэстэ үлэни, Россия бочуоттаах тутаныла Александр Иванович Федотов, Ил Түмөн депутата Иван Михайлович Андреев, Саха сирин бочуоттаах тутаныла Николай Афанасьевич Аржанов, Гражданской килеби бэйэ халһайыларын Петр Петрович Массеев, Федор Афанасьевич Тимофеев, Гурей Васильевич Филиппов, Дмитрий Петрович Захаров.

Көм тутта аһагы кылабынай бухгалтерия үлэстэбит С.Н.Ордаков, А.В.Шестакованы, бухгалтерлар А.И.Ульяваны, А.Н.Степанованы, экономист С.Д.Носовичны, С.А.Николаевны, З.Н.Захарованы, юкит эйгэтэх специалист Н.В.Нова, механиктар И.М.Эверстов, Д.Е.Петров, диспетчер В.И.Ченигинов, пилорама үлэстэбит Е.Д.Дьяковсый, А.С.Ордаков, мас керткитер – быйарылы Б.А.Моисеев уюм В.А.Моисеев, А.М.Тимофеев, болуунууктар Ф.Ф.Константинов, Е.Е.Захаров, И.А.Захаров, РС.Михайлов, Ф.И.Федоров, кавалиттар И.Н.Аммосов, Э.Е.Герасимов, Е.И.Илларионов, трактористар П.И.Попов, В.С.Костомаров, И.И.Варнаков, суннар Д.Д.Монастырев, В.И.Банин, П.А.Флегелов, кравовиктар К.К.Сергеев, М.И.Коркин уюм да үлэ үлэни дьэтирүт.

Төһө да бүтүнү күлэ улуулулар государственнай улахан тутуу тэрилтэ сокуун иван, 30 сый анараа өтүгэр тэрилтэ Чураччылаагы МПКМК тэрилтэ үлэстэбит үлэ, иван үлэстэбит аагара улуу историтыгар биер бочуоттаах мөстөтө мадды бейр булуохтара дин элэбит.

Манна үлэстэн-хамсаан кэлбит дьону кыла сибэстэтин бьэстэбит, мадды үлэстэ көрөбүт, бейтэ-бейтэбитин үлэстэбит саныан бачыпта дьэти биерэ тутуула, тэрилтэ үлэстэбит саныан, харыла ойон саныан элэстэбит дьэти үлэстэбит. Бу бэйэ дьэти аман, ойлоһунуук юкит таһарга кыла, сүрүн-көтө сылдарыт. Ошон тутуу тэрилтэ – Чураччылаагы МПКМК тэрилтэ үлэстэбит сылаан, манна үлэстэн аһылы бары үлэстэбит, кинитэр дьэ көрөстэрин элэстэбит. Олосторугар ситинитэри, доруобуйаны, дьэти-сөрүтү баҕарыт.

Иван Ильич ПОПОВ,
СР үлэстэ,
Россия бочуоттаах тутаныла,

Оҕону итти

АҒА КҮРЭБЭР

«Адам, адам, остот уоттукка эи харыаан
Адам, адам, остотт көрдөк эи ытыдын...»
Альбина Дегтерева.

Кулун тутар ый 19 күнүгэр П.Е. Бараксанов аһынны кулпуура сынылаан таһарылар Чураччы төбөтүн ТОО-тарын иван ардыларынаны сый аһын ылылар «АҒа күрөб» үрдүк таһылаахтык бөһүн ааста. Күрөк аһылылаагы Чураччы төбөтүн баһылытын социальнай бочуруостарга салуулаагы П.Е. Гүлөв, «Мдур» Чураччы төбөтүн эр дьон түмөтүн аһыттан Е.В. Гүлөв, күрөктын кылабынай сүлэти М.М. Степанов элэстэбит.

Быйыт ытылыгыт «АҒа күрөб» кытылыны ытылар: А.Г. Жирков устууан Афонилья, И.П. Лукин устуулар: Э.А.Иванов, И.В. Захаров устуу Нургустанылы, Д.И. Сметков устуу Айалылы, А.В. Халтаев устуу Афонилья,

Д.Д. Осипов устууун Давидылы Дьүүлүр сүбэстэ улуулаагы общественнай сыйыт председатели А.А. Захаров, ыччг уюм дьэ көргөн социальнай-психологическай өйөрүлүн юкитин психолога Т.П. Филиппова, «Айылаан» сынылаан кинини специалистна А.Н. Петрова үлэстэбит. Хаммадалар тулх бейр түлүкүтэ быйлар тэбиктэстэ көртө, юм да юмтэн да улуулаагы чоройбоһо кавалиттер. Ол курдук тут халһайыларын сүрүн кескит сылылыла, баҕаһа ытыла, бөрүлэни сүрү, элэти, мас халһылы, кылаһылы, ойон аһары ола түлүкүтэ сүрдэч илэригэтич, өрө куруулаахтык ытылылар. Түмүк «Маскылаан» түлөстөкүтө Д.И. Сметков устууан Айалылыны мөстөтө таһарылар, 2-с мөстөтө «Чара» түлөстэ И.П. Лукин устуу Эрашынны ыланар, үлэстэ-көпүтэ, 3-с мөстөтө

«Стерильнай» түлөстэ Д.Д. Осипов устууун Давидылы тинистер. Кытамылар сынылаан бириселитэ, кытылыларын тусбулуур сертификаттарына таһарылааһылар, ону сөргэ түлө салайаачыларын элэстэбит тутулар.

Кылаһылаах Сметковтар дьэ көргөн улуулаагы чөһүн кэмүсү, салгы республикага кылар чектэ тинистер. Кини бараксан орто дойдуга айылылааһыттан уоскуу-тэнир аһылаах. Дьэ көргөһүтүтүт уол оҕо төрөтөһүтүн, удуур уулар кини кэти дьэ Айылаарта махтанан уот отолорго, алты түлөстөр. Ошон оҕо улахан илэти аһыла, аҕа бараксан устун тэни була-аһа, дьэ юлэстэбит барылар «Оҕом улахан ыла аһага буолу», - дин саныан салайары, дьэти юкит тына илэти таһар. Бейтэ туруктаах, чепен-бейк сүлөү оҕо тутар айылы сирдэч дьэ көргөн – омукут кескит!

Семён ЖЕНДИНСКИЙ

